

Швець А. В. – аспірант кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1840-6477>

Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами

Метою статті є виокремлення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами, і формулювання відповідних тактичних завдань, окреслення порядку їх розв'язання з розробленням пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства й відповідної правозастосовної практики. **Методологія.** Методологічною основою дослідження є діалектико-матеріалістичний метод наукового пізнання соціально-правових явищ і загальнонаукові та спеціальні методи, що ґрунтуються на ньому. Порівняльно-правовий метод застосовано під час аналізу думок науковців і практиків стосовно досліджуваної проблематики, норм матеріального й процесуального права, наукових категорій і визначень. У процесі конкретизації понять і категоріального апарату дослідження, конструюванні вихідних тверджень, виокремлення типових слідчих ситуацій і завдань розслідування застосовано логіко-юридичний метод, методи індукції та дедукції, моделювання – для встановлення спільного в ознаках і властивостях технологій вчинення злочинної діяльності з небезпечними матеріалами та в її механізмі, а також у методах і засобах розслідування, тактики проведення слідчих (розшукових) дій; статистичний – для узагальнення результатів соціологічних досліджень, вивчення матеріалів кримінальних проваджень, матеріалів слідчої, прокурорської та судової практики, оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів. **Наукова новизна** отриманих результатів полягає в тому, що в статті комплексно, з використанням сучасних методів пізнання й урахуванням практики діяльності Національної поліції України визначено типові вихідні слідчі ситуації в розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами (особу затримано під час збуту небезпечних матеріалів; затримано особу, в якій вилучено небезпечні матеріали, мету дій підозрюваного не встановлено; встановлено джерела походження небезпечних матеріалів; встановлено факт учинення незаконного збуту небезпечних матеріалів; затримано службову особу; спеціальною перевіркою встановлено факти порушень правил поводження з небезпечними матеріалами), що створюються відповідно до кількісно-якісних характеристик первинної криміналістично значущої інформації та особливостей її джерел за схемою відносин: «небезпечний матеріал – подія – особа злочинця», а також тактичні завдання розслідування зазначених кримінальних правопорушень й алгоритм проведення слідчих (розшукових) дій за кожною з них. **Висновки.** Слідчі ситуації на початковому етапі впливають на визначення завдань розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами: встановлення події, способу та предмета кримінального правопорушення; виявлення і викриття осіб, які його вчинили; визначення характеру й розміру завданої кримінальним правопорушенням шкоди; виявлення та процесуальне закріплення слідів кримінального правопорушення; встановлення зв'язків незаконного поводження з небезпечними матеріалами з іншими правопорушеннями; виявлення причин й умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення (з правовим реагуванням на їх усунення).

Ключові слова: небезпечні матеріали; кримінальне правопорушення; розслідування; слідча ситуація; слідчі (розшукові) дії.

Вступ

Злочинність у сфері обігу радіоактивних, хімічних, біологічних та ядерних (РХБЯ) матеріалів належить до нових видів протиправної діяльності й полягає у застосуванні або погрозі застосування радіоактивних, хімічних, біологічних та ядерних матеріалів або забруднюючих пристроїв на їхній основі для досягнення соціальних, економічних чи політичних цілей.

Ставлення світової громадськості до цієї проблеми пройшло декілька етапів: від усвідомлення гіпотетичної загрози РХБЯ – до встановлення факту існування тіньового ринку РХБЯ матеріалів. Загроза злочинності у сфері обігу таких речовин і матеріалів посилюється тим, що

вона має здебільшого міжнародний характер. Таким чином, світова спільнота акцентує на питаннях протидії цьому виду злочинної діяльності, організації міжнародного контролю за поширенням ядерних технологій і матеріалів.

З огляду на зростання рівня злочинності й потребу в оптимізації розслідування таких специфічних кримінальних правопорушень, особливо нагальним є наукове розроблення методики з найважливіших ключових напрямів, що можливе лише за умови детального вивчення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами.

Варто зауважити, що у процесі досудового слідства кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами, недооцінено складність розслідування в умовах очевидності, встановлення винних, оскільки підготовку та вчинення таких кримінальних правопорушень здійснюють на досить високому рівні. Така позиція призводить до зниження активності слідчих, неналежного виявлення та фіксації слідчої інформації, виникненню слідчих помилок, неякісного та неповного дослідження всіх обставин кримінального провадження, що призводить до необґрунтованих рішень, результатом чого є порушення загальних засад розслідування.

Окремі проблеми забезпечення безпеки в міжнародному та національному правових просторах, а також деякі аспекти боротьби з можливістю потрапляння небезпечних матеріалів у сферу, нерегульовану нормами права, досліджували такі вітчизняні вчені, як: О. В. Маслюк (Masliuk, 2005), С. П. Митич (2019), С. А. Новачук (Novachuk, 2019), О. І. Плужнік, О. В. Таран (Taran, & Sandul, 2019), М. О. Торбєєв (Torbieiev, 2019). Внесок згаданих учених у розроблення проблематики є вагомим і безперечним, однак, попри наявність таких науково-практичних розробок, усі вони безпосередньо не стосувалися комплексного криміналістичного дослідження типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами. Крім того, в усіх попередніх працях відображено лише окремі аспекти прояву цього виду протиправної діяльності, без здійснення її єдиної систематизації на підставі криміналістичних критеріїв. Тому нині існує потреба у виокремленні таких ситуацій, тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій (СРД), негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД), використання спеціальних знань в умовах чинного кримінального процесуального законодавства на кожній з них.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є виокремлення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами та формулювання відповідних тактичних завдань й окреслення порядку їх розв'язання з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення правозастосовної практики.

Завданнями статті є:

– виокремити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами;

– сформулювати тактичні завдання розв'язання кожної з них;

– запропонувати алгоритм проведення СРД у кожній типовій слідчій ситуації в кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами.

Виклад основного матеріалу

Кримінальне провадження здійснюється в конкретних умовах часу, місця, обстановки, з огляду на дії та поведінку осіб, залучених до його сфери, й під впливом інших чинників. Ця складна система взаємозв'язків складає ту конкретну обстановку, у якій працює слідчий та інші компетентні суб'єкти, й отримала в криміналістиці назву *слідчої ситуації* (Deshmukh et al., 2015, p. 22).

Розв'язання завдань досудового розслідування шляхом ситуаційного підходу – поширений і виправданий практикою метод аналітичної та практичної роботи слідчого, що дозволяє максимально врахувати всі важливі обставини події та провадження на різних етапах розслідування й прямо застосувати наукові розробки до його певних ситуацій та умов. Формування типових слідчих ситуацій досудового розслідування кримінальних правопорушень відбуваються на підставі вивчення матеріалів правозастосовної практики та є складовою майже всіх криміналістичних методик (Polunina, 2018, p. 82).

Уперше визначення поняття «слідча ситуація» запропонував 1967 року О. Н. Колесніченко, який зазначив, що це певне положення, стан досудового розслідування, обумовлений наявністю доказів, інформаційного матеріалу та конкретними завданнями їх збирання й перевірки (Kolesnichenko, 1967, p. 21). З часу введення цієї дефініції в науковий обіг, з'явилася чимала кількість вчених – послідовників та прихильників, які згодом продовжили дослідження цієї проблематики та розвинули зазначене поняття до сучасного рівня його розуміння. Так, В. Ю. Шепітько пропонує розглядати слідчу ситуацію в широкому й вузькому розумінні. Отже, у широкому розумінні слідча ситуація є сукупністю всіх умов, що впливають на досудове розслідування та визначають його особливості, водночас у вузькому значенні (більш практично спрямованому) слідча ситуація є характеристикою інформаційних даних, що знаходяться в розпорядженні слідства на конкретному етапі досудового розслідування кримінального правопорушення (Shepitko, 1998, p. 264-265).

Проте, на наш погляд, найбільш вдале визначення слідчої ситуації, яке набрало широкої підтримки, та подальшого розвитку в наукових колах, запропонував В. П. Бахін, який визначив її як об'єктивну реальність, фактичну обстановку, а результат її пізнання, відомості про неї – відображенням цієї обстановки, що використовують для

з'ясування її змісту з метою розкриття кримінального правопорушення та притягнення винних осіб до відповідальності (Bakhyn, 1987, p. 197).

Існують різні класифікації слідчих ситуацій, що виникають під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. Так, В. П. Бахін і Р. С. Белкін однаково класифікують слідчі ситуації: сприятливі та несприятливі; безконфліктні й конфліктні; початкові, проміжні й кінцеві; типові та специфічні (Belkin, 2001, p. 95). Також важливим є поділ типових слідчих ситуацій залежно від етапу досудового розслідування. На підставі цього критерію, наприклад, В. Ю. Шепітько визначає типові слідчі ситуації на стадії виявлення кримінального правопорушення й етапах його розслідування (Shepitko et al., 2019, p. 166).

З огляду на зазначену класифікацію та практику діяльності слідчих, розглянемо типові слідчі ситуації розслідування кримінальних правопорушень пов'язаних, із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами.

Перша ситуація: особу затримано під час збуту отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Слід зазначити, що саме ця слідча ситуація переважає серед кримінальних проваджень, розпочатих за ч. 1 ст. 321 КК України й становить 64,6 %, частина з них складається внаслідок проведення НСРД (оперативної закупки).

Ключовим завданням досудового розслідування на початковому етапі в ситуації, що склалася, є закріплення наявних даних шляхом проведення СРД. Слідчі версії висувають щодо джерела придбання отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; ролі підозрюваного (оптовим чи роздрібним збувальником він є, чи не є він розкрадачем зазначених речовин); осіб співучасників.

Для перевірки відповідних версій можуть проводити різні СРД, НСРД: безпосередньо після затримання особи (підозрюваного) проводять його особистий обшук; огляд місця події; огляд підозрюваного, отримання в нього зразків для експертного дослідження (змивів з рук, піднігтьового вмісту тощо); огляд одягу підозрюваного та предметів, речей (сумки, пакети, згортки, ємності тощо), що є у нього в наявності; допит підозрюваного; обшук за місцем проживання (місцем роботи) підозрюваного; допити працівників поліції, які брали участь у затриманні, інших очевидців затримання, понятих; допити свідків за місцем проживання, роботи (осіб, які проживають спільно з підозрюваним, сусідів, колег по роботі); огляд отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів та інших об'єктів (наприклад, грошей), пов'язаних із збутом цих речовин; призначення судово-хімічної (фармацевтичної, хіміко-фармацевтичної) експертизи вилучених речовин; призначення

криміналістичних експертиз пакувального матеріалу, використаних ампул та інших об'єктів, які так чи інакше пов'язані з вилученими речовинами або є супутніми їм речами; надання оперативним працівникам окремих доручень щодо встановлення зв'язків підозрюваного; вивчення його особи й способу життя, кола знайомств, зокрема перевірки щодо перебування підозрюваного на обліку в нарколога чи психіатра, а також з'ясування можливих планів щодо інших епізодів кримінально-протиправної діяльності й таких фактів у минулому.

Друга ситуація: затримано особу, у якій вилучено радіоактивні матеріали або отруйні чи сильнодіючі речовини, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби; мету дій підозрюваного не встановлено. Частка таких ситуацій у загальному числі кримінальних проваджень, порушених за ч. 1 ст. 265 та ч. 1 ст. 321 КК України, складає 21,9 %.

У цьому випадку слідчі версії мають бути спрямовані насамперед на підтвердження або спростування належності вилучених небезпечних речовин до особи, яку було затримано, а також на встановлення мети й мотивів вчинення кримінального правопорушення.

Варіанти основних слідчих версій можуть бути такі: радіоактивні матеріали або отруйні чи сильнодіючі речовини, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби належать затриманій або іншій особі; кримінальне правопорушення було вчинено з метою збуту або без такого. Для початкової перевірки зазначених слідчих версій насамперед слід провести допит підозрюваного, зокрема для того, щоб надалі мати змогу поступово перевіряти його показання. До переліку СРД, які варто провести в першій слідчій ситуації, потрібно додати ще й такі дії: допитати осіб, які можуть підтвердити або спростувати свідчення затриманого; допитати осіб, яких затриманий зазначає як власників вилученого радіоактивного матеріалу або отруйної чи сильнодіючої речовини, або отруйного чи сильнодіючого лікарського засобу; допитати членів сім'ї, родичів, сусідів, інших близьких людей затриманого щодо мети придбання вилученої речовини, інших відомих їм обставин, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами підозрюваним; провести дозиметричне вимірювання радіоактивних матеріалів із залученням відповідного спеціаліста.

Третя ситуація: джерела іонізуючого випромінювання, радіоактивні речовини, ядерні матеріали, ядерний вибуховий пристрій чи пристрій, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію, отруйні чи сильнодіючі речовини, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби, мікробіологічні або інші біологічні агенти чи токсини було знайдено в приміщенні, автомобілі, що належить конкретній особі, та

виявлені у зв'язку з проведенням СРД (огляді місця події, обшуку, тощо) або НСРД в іншому кримінальному провадженні.

Обставини виявлення зазначених небезпечних матеріалів свідчать про наявність ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 265, 265-1, 321, 326 КК України. Відповідна слідча ситуація складається в 5,7 % досліджуваних кримінальних провадженнях. У такому випадку має бути висунуто слідчі версії щодо належності вилучених небезпечних речовин конкретній особі (групі осіб), мети їх зберігання, джерел придбання. Для перевірки та відпрацювання відповідних слідчих версій необхідно: встановити й допитати осіб, які мешкають (працюють) у приміщенні, що оглядалося, а також мають доступ до нього, зокрема власника автомобіля чи осіб, які користуються ним; встановити серед певного кола осіб, яких підозрюють у вчиненні незаконних діянь зі знайденими небезпечними речовинами, за потреби провести огляд їхніх особистих речей і невідкладний обшук у місцях, що мають відношення до підозрюваних; встановити й допитати інших свідків, зокрема й можливих покупців небезпечних речовин; надати окремі доручення оперативним працівникам для встановлення можливих зв'язків підозрюваного, вивчення його особи, кола знайомств тощо; провести дозиметричне вимірювання й огляд вилучених небезпечних речовин з обов'язковим залученням спеціаліста; призначити відповідну судово-хімічну (фармацевтичну, хіміко-фармацевтичну), біологічну радіоактивних матеріалів, експертизу вилучених небезпечних матеріалів; призначити криміналістичну експертизу пакувального матеріалу.

Четверта ситуація: встановлено факт вчинення незаконного збуту небезпечних матеріалів, але будь-яка значуща інформація про особу, яка їх збувала, відсутня (13 %). Наявність такої ситуації пов'язана зі встановленням джерел придбання вилучених небезпечних матеріалів, а також зі свідченнями підозрюваного про раніше вчинені незаконні діяння із зазначеними речовинами. Результат розв'язання подібних ситуацій переважно є негативним. Зокрема, їм не приділяють належної уваги на практиці, хоча в деяких випадках встановлення суттєвих для кримінального провадження обставин у зазначеній слідчій ситуації та збір належних доказів є цілком можливим.

З цією метою проводять допити свідків, зокрема покупців небезпечних матеріалів; надання доручень щодо проведення СРД та НСРД з метою встановлення відомостей про таких свідків, визначення їхнього потенційного кола знайомств тощо; перевірку й уточнення показань свідків, підозрюваних з виїздом на місце незаконного збуту небезпечних матеріалів; у процесі встановлення ймовірних

правопорушників – проведення впізнання, одночасного допиту двох і більше осіб; слідчий експеримент.

П'ята ситуація: затримано службову особу (медичного, фармацевтичного працівника), який порушив правила відпуску отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Такі порушення вчиняють переважно в аптеках (аптечних кіосках) під час відпуску отруйного чи сильнодіючого лікарського засобу без рецепта.

У цій ситуації висувують переважно слідчі версії про порушення правил виробництва (виготовлення) отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів з метою створення надлишків отруйних і сильнодіючих речовин для подальшої їх реалізації через аптечні пункти, а також версії про порушення правил придбання й обліку отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів і про джерела незаконного надходження їх для реалізації. Перевірити зазначені слідчі версії можна в процесі проведення відповідних СРД як-от: огляд місця події; огляд, вилучення документів (журналів обліку, прибутково-видаткових документів, накладних, касових стрічок, рецептів на відпущені лікарські засоби, зокрема отруйні та сильнодіючі, актів знищення відходів лікарських засобів або вилучення таких з обігу й передачі для утилізації (знищення) виробникові (постачальникові) тощо); допит осіб, які працюють в аптеці, а також співробітників поліції, що брали участь у затриманні правопорушників, інших очевидців затримання, понятих; обшуки за місцем проживання підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення; призначення судово-фармацевтичної експертизи (для з'ясування характеру порушення правил поводження з отруйними чи сильнодіючими лікарськими засобами); за необхідності, проведення інвентаризації, призначення ревізії та судово-бухгалтерської експертизи.

Фактично, це переважаюча слідча ситуація, що складається у процесі вчинення незаконних діянь з отруйними чи сильнодіючими лікарськими засобами, відповідальність за які передбачена ч. 2 ст. 321 КК України. Наприклад, із загальної кількості вивчених матеріалів кримінальних проваджень розпочатих за ч. 2 ст. 321 КК України, 77 % стосувалися саме факту порушення правил відпуску лікарських засобів у аптек.

Шоста ситуація: під час спеціальної перевірки було встановлено факти порушення правил поводження з отруйними чи сильнодіючими речовинами, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйними чи сильнодіючими лікарськими засобами, або з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами на підприємствах, установах, організаціях (хіміко-фармацевтичних підприємствах, науково-дослідних закладах мікробіології, санітарно-епідеміологічних станціях, лабораторіях

лікарень і поліклінік тощо), загальна частка яких складає 6,8 % кримінальних проваджень.

Це переважно порушення правил зберігання промислових (ангідрид, оцтова кислота, ціаніста сіль, металева ртуть тощо), медичних (атропін, сульфат, зміїна отрута, очищена бджолина отрута, стрихнін, сулема, штами-продуценти вакцин, антибіотиків, вітамінів) отрут, отруйних лікарських засобів (кетамін, тетракаїн, тригексифенідил, міорелаксанти периферичної дії тощо), сильнодіючих лікарських засобів (буторфанол, дифенгідрамін, зопіклон, клондін, метандієнон, нандролон тощо), а також предметів і речовин біологічного походження (біологічних, біохімічних, мікробіологічних препаратів).

Зазначені порушення виявляють під час відомчих та інших перевірок і підтверджують відповідними актами, складеними за їхніми результатами, на підставі яких і розпочинають кримінальне провадження. У цій слідчій ситуації необхідно:

1) провести огляд місця події з обов'язковим оглядом документації, що дозволяє поведіння з небезпечними матеріалами;

2) за допомогою спеціаліста відібрати зразки, вилучити й направити небезпечні речовини для подальшого дослідження у спеціалізовану установу, що здійснює судово-експертну діяльність;

3) допитати осіб, які виявили порушення встановлених правил поведіння з небезпечними матеріалами;

4) допитати співробітників установи (відділу, лабораторії, цеху тощо), які працюють у місцях, де було виявлено порушення правил, а також встановити осіб, причетних до вказаних незаконних діянь;

5) провести інвентаризацію та ревізію на підприємстві, в установі, організації, де було виявлено кримінальне правопорушення;

6) вилучити документи, що містять інформацію про походження небезпечних матеріалів, щодо яких порушено правила, та підтверджують належність цих матеріалів підприємству, установі, організації, а також документацію щодо поведіння з небезпечними матеріалами на подальших етапах;

7) вилучити інструкції, положення, розпорядження щодо поведіння з небезпечними матеріалами й закріплення відповідальних осіб за такі дії;

8) призначити судово-хімічну або біологічну експертизу вилучених речовин, а також, за необхідності, експертизу матеріалів, речовин і виробів, судово-бухгалтерську, технологічну або іншого виду експертизу.

Таким чином, було виокремлено найтипівіші слідчі ситуації. Безумовно, зазначений перелік не є вичерпним та може зазнавати змін відповідно до обставин, що підлягають встановленню в кримінальному провадженні.

Наукова новизна

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що у статті комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням практики діяльності Національної поліції України визначено типові вихідні слідчі ситуації в розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними матеріалами (особу затримано під час збуту небезпечних матеріалів; затримано особу, в якій вилучено небезпечні матеріали, мету дій підозрюваного не встановлено; встановлено джерела походження небезпечних матеріалів; встановлено факт вчинення незаконного збуту небезпечних матеріалів; затримано службову особу; спеціальною перевіркою встановлено факти порушень правил поведіння з небезпечними матеріалами), що створюються відповідно до кількісно-якісних характеристик первинної криміналістично значимої інформації й особливостей її джерел за схемою відносин «небезпечний матеріал – подія – особа злочинця», а також тактичні завдання розслідування зазначених кримінальних правопорушень й алгоритм проведення СРД за кожною з них.

Висновок

Типовими слідчими ситуаціями, що формуються на початковому етапі розслідування, є такі: 1) особу затримано під час збуту отруйних чи сильнодіючих речовин, або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів (слідча ситуація, яка переважає серед кримінальних проваджень, розпочатих за ч. 1 ст. 321 КК України та становить 64,6 %); 2) затримано особу, в якій вилучено радіоактивні матеріали, або отруйні чи сильнодіючі речовини, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби, мету дій підозрюваного не встановлено (від загального числа кримінальних проваджень, розпочатих за ч. 1 ст. 265 та ч. 1 ст. 321 КК України, частка складає 21,9 %); 3) джерела іонізуючого випромінювання, радіоактивні речовини, ядерні матеріали ядерний вибуховий пристрій чи пристрій, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію, отруйні чи сильнодіючі речовини, або отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби, мікробіологічні або інші біологічні агенти чи токсини було знайдено в приміщенні, автомобілі, що належить конкретній особі, та виявлено внаслідок проведення СРД (огляд місця події, обшук тощо) або НСРД в іншому кримінальному провадженні (подібна слідча ситуація складається приблизно в 5,7 % досліджуваних кримінальних проваджень); 4) встановлено факт вчинення незаконного збуту небезпечних матеріалів, але будь-яка значуща інформація про особу, яка збувала, відсутня (13 %); 5) затримано службову особу (медичного,

фармацевтичного працівника), який порушив правила відпуску отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів; 6) спеціальною перевіркою було встановлено факти порушень правил поводження з отруйними чи сильнодіючими речовинами, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або отруйними чи сильнодіючими лікарськими засобами, або з мікробіологічними або

іншими біологічними агентами чи токсинами на підприємстві, в установі, організації (хіміко-фармацевтичні підприємства, науково-дослідні заклади мікробіології, санітарно-епідеміологічні станції, лабораторії лікарень і поліклініки тощо) загальна частка яких складає 6,8 % кримінальних проваджень.

REFERENCES

- Bakhin, V.P. (1987). *Sledstvennaia situatsiia i takticheskoe reshenie [Investigative situation and tactical decision]*. M.V. Saltevskiy (Ed.). Kiev: NIIRIO KVSh MVD SSSR [in Russian].
- Belkin, R.S. (2001). *Kurs kriminalistiki [Forensics course]* (3rd ed.). Moscow: IUNITI-DANA; Zakon i pravo [in Russian].
- Deshmukh, S.R., Dalvi, A.S., Bhalariao, T.J., Dahale, A.A., Bharati, R.S., & Kadam, C.R. (2015). Crime investigation using data mining. *International Journal of Advanced Research in Computer and Communication Engineering*, 3, 22-25. doi: <https://doi.org/10.17148/ijarcc.2015.4306>.
- Dolishchuk, M.T., & Pluzhnik, O.I. (2019). Problemni pytannia zapobihannia nezakonnomu povodzhenniu z radioaktyvnymy materialamy v Ukraini [Problematic issues of prevention of illegal handling of radioactive materials in Ukraine]. *Protydiia zlochynnosti: problemy praktyky ta naukovo-metodychne zabezpechennia, Crime prevention: problems of practice and scientific and methodological support*, 29-31. doi: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.2-7> [in Ukrainian].
- Kolesnichenko, A.N. (1967). Nauchnue i pravovye osnovy metodiki rassledovaniia otdelnykh vidov prestupleniy [Scientific and legal foundations of methods for investigating certain types of crimes]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kharkov [in Ukrainian].
- Masliuk, O.V. (2005). Osoblyvosti protydii yadernii orhanizovanii zlochynnosti u Yevropeiskomu pravovomu prostori: Rol Ukrainy [Peculiarities of combating nuclear organized crime in the European legal space: The role of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho yurydychnoho instytutu, Scientific Bulletin of the Lviv Law Institute*, 3, 96-101 [in Ukrainian].
- Novachuk, S.A. (2019). Osoba zlochyntsia yak element kryminalistychnoi kharakterystyky porushennia vymoh rezhymu radiatsiinoi bezpeky [The identity of the offender as an element of the forensic characteristics of the violation of the requirements of the radiation safety regime]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Legal Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 1(17), 47-53. doi: <https://doi.org/10.33270/04191701.47> [in Ukrainian].
- Novachuk, S.A. (2019). Stan naukovykh doslidzhen i pravozastosovnoi praktyky rozsliduvannia porushennia vymoh rezhymu radiatsiinoi bezpeky [The state of scientific research and law enforcement practice of investigating violations of the requirements of the radiation safety regime]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava, Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 2(1), 269-276. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.43> [in Ukrainian].
- Polunina, L.V. (2018). Typovi slidchi sytuatsii ta protsesualni dii shchodo yikh vyrishennia pid chas rozsliduvannia nezakonnoho zbyrannia ta rozgholoshennia komertsiiinoi ta bankivskoi taiemnytsi [Typical investigative situations and procedural actions to resolve them during the investigation of illegal collection and disclosure of trade and banking secrets]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka), International law herald: actual problems of the present (theory and practice)*. 3-4, 250-256. Retrieved from <http://ojs.nusta.edu.ua/index.php/ojs4/article/view/246/335>. doi: <https://doi.org/10.33244/2521-1196.3-4.2018.250-256> [in Ukrainian].
- Shepitko, V.Yu. (Ed.). (1998). *Kryminalistychna taktyka i metodyka rozsliduvannia zlochyniv [Forensic tactics and methods of crime investigation]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Shepitko, V.Yu., Zhuravel, V.A., & Konovalova, V.O. (et al.). (2019). *Kryminalistyka [Criminalistics]*. V.Yu. Shepitko (Ed.). (Vols. 1-2). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Taran, O., & Sandul, O. (2019). Issue of criminal liability for offences against critical infrastructure objects in nuclear industry *State Scientific and Technical Center for Nuclear and Radiation Safety*, 3(83), 58-67. doi: [https://doi.org/10.32918/nrs.2019.3\(83\).07](https://doi.org/10.32918/nrs.2019.3(83).07) [in Ukrainian].
- Taran, O.V., & Sandul, O.H. (2018). Kryminalna vidpovidalnist za zlochyny u sferi nezakonnoho obihu radioaktyvnykh materialiv [Criminal liability for crimes in the field of illicit trafficking in radioactive materials]. *Yaderna ta radiatsiina bezpeka, Nuclear and radiation safety*, 3(79), 66-70. doi: [https://doi.org/10.32918/NRS.2018.3\(79\).10](https://doi.org/10.32918/NRS.2018.3(79).10) [in Ukrainian].
- Torbieiev, M.O. (2019). Zlochyny proty radiatsiinoi bezpeky: kryminolohichna kharakterystyka, determinatsiia ta zapobihannia [Crimes against radiation safety: criminological characteristics, determination and prevention]. *Candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бахин В. П. Следственная ситуация и тактическое решение : спец. курс / под ред. М. В. Салтевского. Киев : НИИРЮ КВШ МВД СССР, 1987. С. 196–202.
- Белкин Р. С. Курс криминалистики : учеб. пособие. 3-е изд., доп. М. : ЮНИТИ-ДАНА ; Закон и право, 2001. 837 с.
- Deshmukh S. R., Dalvi A. S., Bhalerao T. J., Dahale A. A., Bharati R. S., Kadam C. R. Crime investigation using data mining. *International Journal of Advanced Research in Computer and Communication Engineering*. 2015. No. 3. Vol. 4. P. 22–25. doi: <https://doi.org/10.17148/ijarcce.2015.4306>.
- Доліщук М. Т., Плужник О. І. Проблемні питання запобігання незаконному поводженню з радіоактивними матеріалами в Україні. *Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення*. 2019. С. 29–31. doi: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.2-7>.
- Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы методики расследования отдельных видов преступлений : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.09. Харьков, 1967. 32 с.
- Маслюк О. В. Особливості протидії ядерній організованій злочинності у Європейському правовому просторі: Роль України. *Науковий вісник Львівського юридичного інституту*. 2005. Вип. 3. С. 96–101.
- Новачук С. А. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики порушення вимог режиму радіаційної безпеки. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1 (17). С. 47–53. doi: <https://doi.org/10.33270/04191701.47>.
- Новачук С. А. Стан наукових досліджень і правозастосовної практики розслідування порушення вимог режиму радіаційної безпеки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2. Т. 1. С. 269–276. doi: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.43>.
- Полуніна Л. В. Типові слідчі ситуації та процесуальні дії щодо їх вирішення під час розслідування незаконного збирання та розголошення комерційної та банківської таємниці. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. № 3–4. С. 250–256. URL: <http://ojs.nusta.edu.ua/index.php/ojs4/article/view/246/335>. doi: <https://doi.org/10.33244/2521-1196.3-4.2018.250-256>.
- Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : підручник / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 1998. 376 с.
- Криміналістика : підручник : у 2 т. / [В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право. 2019. Т. 1. 456 с.
- Taran O., Sandul O. Issue of criminal liability for offences against critical infrastructure objects in nuclear industry. *State Scientific and Technical Center for Nuclear and Radiation Safety*. 2019. Vol. 3 (83). P. 58–67. doi: [https://doi.org/10.32918/nrs.2019.3\(83\).07](https://doi.org/10.32918/nrs.2019.3(83).07).
- Таран О. В., Сандул О. Г. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері незаконного обігу радіоактивних матеріалів. *Ядерна та радіаційна безпека*. 2018. № 3 (79). С. 66–70. doi: [https://doi.org/10.32918/NRS.2018.3\(79\).10](https://doi.org/10.32918/NRS.2018.3(79).10).
- Торбеев М. О. Злочини проти радіаційної безпеки: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2019. 281 с.

Стаття надійшла до редколегії 07.12.2020

Shvets A. – Postgraduate Student of the Department of Forensic Support and Forensic Science of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1840-6477>

Typical Investigative Situations of the Initial Stage of Investigation of Criminal Offenses Related to Illegal Handling of Hazardous Materials

The **purpose** of the article is to identify typical investigative situations of the initial stage of investigation of criminal offenses related to illegal handling of hazardous materials and to formulate their respective tactical tasks and outline the procedure for solving them with the development of proposals and recommendations to improve legislation and law enforcement practice. **Methodology.** The methodological basis of the study is the dialectical-materialist method of scientific knowledge of socio-legal phenomena and general and special methods based on it. Thus, the comparative law method was used in the analysis of the opinions of scholars and practitioners on the issues under study, the rules of substantive and procedural law, scientific categories and definitions. When concretizing the concepts and categorical apparatus of research, constructing source parcels, identifying typical investigative situations and investigative tasks, the logical-legal method, methods of induction and deduction, modeling were used to establish similarities in features and properties of technologies of criminal activity with dangerous materials, as well as in the methods and means of investigation, tactics of investigative (search) actions; statistical – to summarize the

results of sociological research, study the materials of criminal proceedings, materials of investigative, prosecutorial and judicial practice, assess the effectiveness of law enforcement agencies. The **scientific novelty** of the obtained **results** is that the article comprehensively, using modern methods of cognition, taking into account the practice of the National Police of Ukraine identifies typical initial investigative situations in the investigation of criminal offenses related to illegal handling of hazardous materials. materials, detained a person from whom hazardous materials were seized, the purpose of the suspect is not established, established sources of origin of hazardous materials, established the fact of illegal sale of hazardous materials, detained an official, a special inspection established violations of rules for handling hazardous materials) to quantitative and qualitative characteristics of the primary criminologically significant information and features of its sources according to the scheme of relations «dangerous material – event – the person of the criminal», and also tactical tasks of investigation of the specified criminal offenses I and the algorithm of investigative (search) actions for each of them. **Conclusions.** Investigative situations at the initial stage affect the definition of the tasks of investigation of criminal offenses related to illegal handling of hazardous materials: establishment of the event, method and subject of the criminal offense; identification and exposure of the perpetrators; determination of the nature and amount of damage caused by a criminal offense; detection and procedural consolidation of traces of a criminal offense; establishing links between illegal handling of hazardous materials and other offenses; identifying the causes and conditions that contributed to the commission of a criminal offense (with a legal response to their elimination).

Keywords: hazardous materials; criminal offense; investigation; investigative situation; investigative (search) actions.